

INHOUD

Ajarry	9
Georgia	19
Ridgeway	87
South Carolina	101
Stevens	155
North Carolina	163
Ethel	217
Tennessee	225
Caesar	261
Indiana	269
Mabel	329
Het Noorden	337

De eerste keer dat Caesar Cora polste over een mogelijke vlucht naar het Noorden, zei ze nee.

Dat was de stem van haar grootmoeder. De grootmoeder van Cora had tot aan die stralende middag in de haven van Ouidah nog nooit de zee gezien en omdat ze in de kerkers van het fort had gezeten, werd ze verblind door de weerkaatsing van het licht op het water. Ze werden in de kerkers vastgehouden totdat de schepen kwamen. Dahomeyaanse rovers hadden eerst de mannen ontvoerd en waren bij de volgende maan naar haar dorp teruggekomen om de vrouwen en kinderen te halen, die ze twee aan twee geketend dwongen naar zee te lopen. Toen ze naar de pikzwarte ingang keek, dacht Ajarry dat ze daarbeneden in het donker herenigd zou worden met haar vader. Overlevenden uit haar dorp vertelden haar echter dat de slavendrijvers haar vader, toen die het tempo van de eindeloze voettocht niet langer had kunnen bijhouden, de hersens hadden ingeslagen en zijn lichaam langs de kant van de weg hadden achtergelaten. Haar moeder was al jaren daarvoor gestorven.

De grootmoeder van Cora was onderweg naar het fort een paar keer verkocht tussen slavenhandelaren onderling, voor schelpengeld en glazen kralen. Het was moeilijk te bepalen hoeveel er in Ouidah voor haar was betaald, omdat ze deel uitmaakte van een aankoop en gros, achtentachtig zielen voor zestig kratten rum en buskruit, een prijs die was overeengekomen na het gebruikelijke loven en bieden in het pidgin-Engels van de kuststreek. Stevig gebouwde mannen en vruchtbare vrouwen brachten meer op dan kinderen, zodat een berekening per individu lastig te maken viel.

De Nanny kwam uit Liverpool en had al twee andere havens aan

de Goudkust aangedaan. De kapitein gaf er de voorkeur aan zijn aankopen gespreid te laden, om te voorkomen dat hij opgezadeld zou worden met een vracht met een gelijke cultuur en mentaliteit. Je kon nooit weten of zijn gevangenen niet een of andere muiterij zouden bekokstoven als ze dezelfde taal spraken. Dit was de laatste haven die het schip zou aandoen voordat ze de Atlantische oversteek maakten. Twee matrozen met stroblond haar roeiden Ajarry neuriend naar het schip. Hun huid was wit als elpenbeen.

De verstikkende lucht in het ruim, de troosteloosheid van het opgesloten zijn en het gegil van degenen die aan haar waren vastgeketend brachten Ajarry tot waanzin. Vanwege haar jeugdige leeftijd vierden haar bewakers hun lusten niet onmiddellijk op haar bot, maar uiteindelijk sleurden enkele van de meer doorgewinterde matrozen haar zes weken na de afvaart het ruim uit. Tweemaal probeerde ze tijdens de overtocht naar Amerika zich van het leven te beroven, één keer door zich van eten te onthouden en later door een poging zich te verdrinken. Beide keren wisten de matrozen, die alle listen en lagen van hun have kenden, haar plannen te dwarsbomen. Ajarry haalde de reling niet eens toen ze probeerde overboord te springen. De deerniswekkende aanblik die ze bood, herkenbaar van duizenden slaven die haar waren voorgegaan, had haar bedoeling verraden. Van top tot teen geketend, van top tot teen, in exponentiële ellende.

Hoewel ze hun best hadden gedaan bij de veiling in Ouidah niet van elkaar gescheiden te raken, werd de rest van haar familie gekocht door Portugese handelaren van het fregat *Vivilia*, dat vier maanden later tien mijl voor de kust van Bermuda stuurloos ronddobberend was aangetroffen. De pest had de levens van allen aan boord geëist. De bevoegde instanties staken het schip in brand en keken toe hoe het knetterend in de golven verdween. De grootmoeder van Cora wist niets van deze noodlottige afloop. De rest van haar leven stelde ze zich voor hoe haar neven en nichten voor aardige, ruimhartige eigenaren in het Noorden werkten, bezig met heel wat aangenamer taken dan de hare, zoals weven of spinnen, niet iets op het land. In

haar verhalen hadden Isay, Sidoo en de anderen zich op de een of andere manier weten vrij te kopen uit de slavernij en leefden ze nu als vrije mensen in de grote stad Pennsylvania, een plek waarover ze twee blanke mannen wel eens had horen praten. Dergelijke fantasieën troostten Ajarry wanneer het werk haar zo zwaar viel dat ze in duizend stukjes uiteen dreigde te vallen.

De tweede keer dat de grootmoeder van Cora werd verkocht was nadat ze een maand in het pesthuis op Sullivan's Island had verbleven, nadat de artsen haar en de rest van de vracht van de Nanny ziektevrij hadden verklaard. De zoveelste drukke dag op de slavenmarkt. Een grote veiling trok altijd een bonte menigte. Handelaars en koppelbazen uit de hele kuststreek verzamelden zich in Charleston en controleerden de ogen en gewrichten van de koopwaar, beducht als ze waren voor geslachtsziekten en andere aandoeningen. Omstanders deden zich tegoed aan verse oesters en warme maiskolven terwijl de veilingmeesters luidkeels afriepen. De slaven stonden naakt op het schavot. Er werd driftig geboden op een groep uit de kluiten gewassen Ashanti, Afrikanen die befaamd waren om hun werklust en spierkracht, en de voorman van een kalksteengroeve had een verbijsterend koopje aan een stel jonge nikkertjes. De grootmoeder van Cora zag een klein jongetje dat tussen de aapjeskijkers stond een hap nemen van een zuurstok en vroeg zich af wat het toch was dat hij in zijn mond stopte.

Vlak voordat het donker werd, kocht een handelaar haar voor tweehonderdzesentwintig dollar. Als er dat seizoen niet toevallig zo'n toevloed van jonge meisjes was geweest, zou ze meer hebben opgebracht. Zijn pak was gemaakt van het witste laken dat ze ooit had gezien. Aan zijn vingers fonkelden ringen met kleurige edelstenen. Toen hij haar in haar borsten kneep om te zien of ze drachtig was, voelde het goud koud aan op haar huid. Ze werd gebrandmerkt, niet voor de eerste en niet voor de laatste keer, en aan de overige aankopen van die dag vastgeketend. Diezelfde avond nog begonnen de kettinggangers, achter het koetsje van de opkoper aan strompelend, aan de lange mars naar het Zuiden. Inmiddels was de Nanny alweer

volgestouwd met suiker en tabak op weg terug naar Liverpool. Vanuit het ruim klonk nu minder gegil.

Men zou haast denken dat er een vloek op de grootmoeder van Cora rustte, zo vaak werd ze in de loop van de daaropvolgende jaren verkocht, geruild en weer doorverkocht. Haar eigenaars gingen met verbijsterende regelmaat failliet. Haar eerste meester werd opgelicht door een man die een apparaat verkocht waarmee je katoen tweemaal zo snel kon schoonmaken als met Whitney's gin. De tekeningen zagen er overtuigend uit, maar uiteindelijk was Ajarry gewoon deel van de boedel toen de rechter liquidatie beval. Ze ging in een snelle transactie voor tweehonderdachtien dollar van de hand, waarbij haar waardedaling te wijten was aan de gegevens van de lokale markt. Een volgende eigenaar bezweek aan waterzucht, waarna zijn weduwe een algehele boedelveiling hield om een terugkeer naar Europa, waar ze vandaan kwam en waar het schoon was, te kunnen bekostigen. Drie maanden lang was Ajarry het eigendom van een Welshman die haar en drie andere slaven, alsmede twee varkens, uiteindelijk verspeelde bij een spelletje whist. Enzovoort.

Haar prijs fluctueerde. Wanneer je zo vaak verkocht wordt, leert de wereld je op je hoede te zijn. Ze leerde zich snel aan te passen aan de nieuwe plantages, leerde de negerbeulen te onderscheiden van degenen die alleen maar wreed waren, de klaplopers van de harde werkers, de verklikkers van degenen die een geheim konden bewaren. Ze leerde dat er meesters en meesteressen waren in gradaties van kwaadaardigheid, plantages met uiteenlopende middelen en doelstellingen. Soms verlangden de plantagehouders niet meer dan een bescheiden bestaan, maar er zaten ook mannen en vrouwen tussen die nooit genoeg hadden, alsof het in het leven louter ging om hectares. Tweehonderdachtenveertig, tweehonderdzestig, tweehonderdzeventig dollar. Waar ze ook kwam, overal was het suiker en indigo wat de klok sloeg, afgezien van de keer dat ze een week lang tabaksbladeren moest vouwen voordat ze weer werd doorverkocht. De handelaar kwam langs op de tabaksplantage op zoek naar slaven van fokleeftijd, bij voorkeur nog in het bezit van al hun tan-

den en met een meegaand karakter. Ze was nu een vrouw. Dus daar ging ze.

Ze wist dat er blanke wetenschappers waren die achter de dingen keken om te zien hoe ze werkten. De beweging van de sterren door de nacht, het samenspel van de humeuren in het bloed. De vereiste temperaturen voor een flinke katoenoogst. Ajarry bestudeerde haar eigen zwarte lichaam en deed allerlei uiteenlopende observaties. Ieder ding had een bepaalde waarde en naarmate de waarde veranderde, veranderde al het andere mee. Een gebarsten kalebas was minder waard dan eentje die zijn water vasthield, een haakje waaraan de meerval bleef hangen werd hoger ingeschat dan eentje waar het aas vanaf gleed. In Amerika was het rare dat mensen ook dingen waren. In een oude man die de overtocht niet zou overleven kon men maar beter geen cent meer steken. Een jonge dekhengst uit een sterke stam deed klanten watertanden. Een slavenmeisje dat achter elkaar kleintjes wierp was een goudmijn, een investering die loonde. Als je een ding was – een kar, een paard of een slaaf – bepaalde je waarde je mogelijkheden. Zij kende haar plaats.

Ten slotte belandde ze in Georgia. Een vertegenwoordiger van de plantage van de Randalls kocht haar voor tweehonderdtweënnegentig dollar, ondanks de recente uitdrukingsloosheid achter haar ogen, waardoor ze eruitzag alsof ze simpel was. De rest van haar leven zou ze nooit meer een voet buiten het land van Randall zetten. Ze was thuis, op dit eiland zonder ander land in zicht.

De grootmoeder van Cora nam drie keer een man. Ze had een voorliefde voor brede schouders en grote handen, net als de Oude Randall overigens, al hadden de meester en diens slavin bij het begrip ‘bevallen’ iets heel anders in gedachten. De beide delen van de plantage waren goed voorzien van negers, met negentig koppen op het noordelijke deel en vijftachtig op het zuidelijke. Ajarry had het doorgaans voor het uitzoeken. En zo niet, dan wachtte ze geduldig af.

Haar eerste man ontwikkelde een hang naar maiswhiskey en maakte steeds vaker grote vuisten van zijn grote handen. Ajarry was er niet rouwig om toen ze hem zag vertrekken nadat hij aan een sui-

kerrietplantage in Florida was verkocht. Daarna legde ze het aan met een van de leuke jongens van het zuidelijke deel. Voordat hij stierf aan de cholera vertelde hij graag Bijbelverhalen, want zijn vroegere meester was vrijzinnig van opvattingen geweest waar het slaven en godsdienst betrof. Zij genoot van de verhalen en gelijkenissen, en begreep dat er wel iets te zeggen viel voor de gedachte van de blanken dat al dat gepraat over verlossing een Afrikaan maar op allerlei ideeën zou brengen. Arme zonen van Cham. Bij haar laatste man werden de trommelvliezen doorgeprikt omdat hij honing had gestolen. Er bleef etter uit de wonden komen totdat hij wegwijnde en stierf.

Ajarry kreeg bij die mannen vijf kinderen, stuk voor stuk op dezelfde plek op de plankenvloer van haar hut gebaard, een plek waar ze naar wees als ze zich misdroegen. Dat is waar jullie vandaan komen en daar stop ik jullie ook weer terug als jullie niet luisteren. Als zij ze leerde gehoorzaam te zijn, leerden ze misschien ook gehoorzaam te zijn aan al hun toekomstige meesters, en dan zouden ze het allemaal overleven. Twee stierven ellendig aan koortsen. Een van de jongens haalde zijn voet open toen hij op een verroeste ploeg speelde, waardoor hij een bloedvergiftiging opliep. Haar jongste werd niet meer wakker nadat een slavendrijver hem met een blok hout op het hoofd had geslagen. De een na de ander. Ze zijn tenminste niet verkocht, zei een oude vrouw tegen Ajarry. Wat waar was, want destijds verkocht Randall zelden kleintjes. Je wist waar en hoe je kinderen zouden sterven. Het kind dat de tien jaar haalde was Mabel, de moeder van Cora.

Ajarry stierf op de katoenvelden, terwijl de bollen om haar heen op en neer deinden als schuimkoppen op een wilde zee. Ze was de laatste van haar dorp, en ging tegen de vlakke tussen de plantenrijen vanwege een prop in haar hersens. Het bloed stroomde uit haar neus en witte belletjes borrelden over haar lippen. Alsof het overal elders had kunnen zijn. Vrijheid was iets wat voor anderen was weggelegd, voor de burgers van de grote, drukke stad Pennsylvania, duizend mijl naar het noorden. Sinds de nacht dat ze was ontvoerd, was ze voortdurend getaxeerd en opnieuw getaxeerd, elke dag werd

ze wakker op een nieuwe weegschaal. Wie zijn waarde kent, kent zijn plaats in de pikorde. Ontsnappen over de buitengrens van de plantage betekende ontsnappen aan de grondslagen van je bestaan. Een onmogelijkheid.

Het was de stem van haar grootmoeder die ze die zondagavond hoorde toen Caesar Cora polste over de ondergrondse spoorweg en zij nee zei.

Drie weken later zei ze ja.

Ditmaal was het de stem van haar moeder.

Georgia

.....

.....

.....

BELOONING DERTIG DOLLAR

Weggelopen van intekenaar, woonachtig te Salisbury, op den 5^{en} dezes, een negermeisje genaamd LIZZIE. Vermoedelijk vertoeft voornoemd negermeisje in de nabijheid van de plantage van Mevr. Steel. Belooning zal worden verstrekt bij aflevering van het meisje of voor inlichtingen omtrent haar verblijf in een der Gevangenhuizen van deze staat. Eenieder zij gewaarschuwd dat onderdak bieden aan voornoemd meisje wettelijk strafbaar is.

W.M. DIXON

18 JULIJ 1820

Jockeys verjaardag werd maar een of twee keer per jaar gevierd. Ze probeerden er een echt feestje van te maken. Hij viel altijd op een zondag, dan hadden ze hun halve dag vrij. Om drie uur gaven de opzichters het teken dat het werk ten einde was, en in het noordelijke deel werden dan koortsachtig voorbereidingen getroffen en alle andere werkzaamheden gauw afgerond. Kleren herstellen, Spaans mos zoeken, het gat in het dak dichten. Het feest ging voor, tenzij je een vrijbrief had om naar de stad te gaan om nijverheidsproducten te verkopen, of ergens als dagloner aan de slag ging. Zelfs als je gene- gen zou zijn af te zien van het extra loon – en niemand was daartoe genegen – was het onbestaanbaar dat een slaaf zo onbeschaamd zou zijn om tegen een blanke te zeggen dat hij niet kon komen werken omdat een andere slaaf jarig was. Iedereen wist dat negers geen ver- jaardag hadden.

Cora zat aan de rand van haar moestuintje op haar blok esdoorn- hout het vuil onder haar nagels weg te halen. Wanneer ze kon droeg Cora knolrapen of bladgroente bij aan de verjaardagsfeesten, maar vandaag was er nog niets klaar om geoogst te worden. Iemand riep iets door de doorgang tussen de hutten, waarschijnlijk een van de nieuwe jongens die nog niet helemaal door Connolly was getemd, waarna het geschreeuw overging in geruzie. De stemmen klonken eerder geërgerd dan echt boos, maar waren wel hard. Als de lui nu al zo kortaangebonden waren kon het wel eens een gedenkwaardige verjaardag worden.

‘Als jij je verjaardag zou mogen kiezen, wanneer zou die dan zijn?’ vroeg Lovey.

Omdat ze tegen de zon in keek, kon Cora Loveys gezicht niet goed

zien, maar ze wist welke gezichtsuitdrukking haar vriendin had. Lovey was een eenvoudig meisje en er zou die avond een feestje zijn. Lovey genoot intens van die zeldzame gelegenheden om even te ontsnappen, of het nu de verjaardag van Jockey betrof, Kerstmis of een van de avonden in de oogsttijd, waarop iedereen die over twee handen beschikte opleefde om te plukken en de Randalls de opzichters maiswhiskey liet uitdelen om iedereen tevreden te houden. Het was werk, maar dankzij het maanlicht was het draaglijk. Het meisje was altijd de eerste die de fiedelaar aanspoorde om te gaan spelen en was ook de eerste die begon te dansen. Dan probeerde ze Cora mee te krijgen, hoe die ook tegenstribbelde. Alsof ze arm in arm in de rondte zouden gaan zwieren, waarbij Lovey bij elke draai eventjes de blik van een jongen zou vangen en Cora haar voorbeeld zou volgen. Maar Cora deed nooit met haar mee en trok haar arm weg. Zij bleef toekijken.

‘Ik heb jou verteld wanneer ik geboren was, toch?’ zei Cora. Ze was in de winter geboren. Haar moeder, Mabel, had vaak genoeg geklaagd over de zware bevalling, de zeldzame vrieskou van die ochtend en de wind die door de kieren in de hut gierde. En over hoe zij dagenlang bloedingen had gehad en Connelly niet de moeite had genomen een dokter te laten komen totdat ze er zo ongeveer uitzag als een spook. Soms bedroog Cora’s herinnering haar en werd het verhaal een van haar eigen herinneringen, waar ze de gezichten van geesten aan toevoegde, van alle dode slaven die liefdevol en begripvol op haar neerkeken. Zelfs mensen die ze had gehaat, die haar hadden geschopt of haar eten hadden gestolen nadat haar moeder was verdwenen.

‘Als je zou kunnen kiezen,’ zei Lovey.

‘Je kan niet kiezen,’ zei Cora. ‘Dat wordt voor je bepaald.’

‘Jij ben zeker met je verkeerde been uit bed gestapt,’ zei Lovey. Ze maakte zich uit de voeten.

Cora masseerde haar kuiten, blij dat ze even niet hoefde te staan. Feest of geen feest, hier belandde Cora uiteindelijk elke zondag wanneer hun halve dag werk erop zat, lekker op haar houtblok, rondkijkend of er nog iets gemaakt moest worden. Zelf beschouwde ze het

als de paar uur per week dat ze haar eigen baas was en onkruid kon wieden, rupsen kon verwijderen, de zuring kon uitdunnen en boze blikken kon werpen op iedereen die eropuit was een stuk van haar domein in te pikken. Haar groentebed verzorgen was noodzakelijk onderhoud, maar ook een signaal dat ze na de dag van de hakbijl haar vastberadenheid niet was kwijtgeraakt.

Aan de grond onder haar voeten was namelijk een verhaal verbonden, het oudste verhaal dat Cora kende. Toen Ajarry daar haar eerste groenten was gaan planten, kort na haar lange voettocht naar de plantage, was het moestuintje achter haar hut aan het einde van de rij slavenverblijven een overwoekerd, modderig rommeltje geweest. Daarachter lagen velden en daarachter was het moeras. Toen had Randall op een nacht gedroomd over een witte zee die zich zo ver uitstreckte als het oog reikte, waarna hij van het telen van indigo was overgeschakeld op Sea Island-katoen. Hij had nieuwe contacten in New Orleans gelegd en de handen gedrukt van speculanten die de Bank of England achter zich hadden. Het geld was binnengestroomd als nooit tevoren. Europa had een onverzadigbare honger naar katoen, en die honger moest gelenigd worden, baal na baal. Op een dag hadden de jonge zwarten de bomen gekapt en toen ze 's avonds terugkwamen van de velden hadden ze de stammen meege-nomen om van het hout een nieuwe rij hutten te bouwen.

Als ze er nu zo naar keek, terwijl iedereen druk in en uit liep om alles voor te bereiden voor het feestmaal, kon Cora zich moeilijk meer voorstellen dat er ooit een tijd was geweest dat die veertien hutten er niet stonden. Ondanks alle sleet en de klaaglijke geluiden die bij elke stap die je zette diep uit het hout opklonken, hadden de hutten het onvergankelijke van de heuvels naar het westen en van het riviertje dat de plantage in tweeën deelde. De hutten straalden bestendigheid uit en riepen daarmee tijdloze gevoelens op bij degenen die er leefden en stierven, gevoelens van afgunst en wrok. Als ze wat meer ruimte hadden gelaten tussen de oude en de nieuwe hutten, zou dat in de loop der jaren een hoop verdriet hebben geschied.

De blanken stonden voor de rechtbank te bakkeleien over hun

aanspraken op dit of dat gebied honderden mijlen verderop, dat op een landkaart was opgedeeld. De slaven bevochten elkaar even fanatiek over de kleine lapjes grond onder hun voeten. De strook aarde tussen de hutten was een plaats waar je je geit kon vastmaken, een kippenren kon bouwen en voedsel kon verbouwen, zodat je wat meer in je maag kreeg dan de brij die elke ochtend door de keuken werd uitgedeeld. Mits je er op tijd bij was. Als Randall, en later zijn zonen, bedachten dat je verkocht moest worden was de inkt op het contract nog niet droog of iemand had je stukje land al ingepikt. Als je buren je daar in de avondstilte glimlachend of neuriënd zagen zitten, zou ze dat op het idee kunnen brengen om je met behulp van allerlei vormen van intimidatie en provocatie afstand te laten doen van je aanspraak. Wie zou je klacht moeten horen? Er waren hier immers geen rechters.

‘Maar mijn moeder zorgde er wel voor dat ze van haar veld afbleven,’ had Mabel haar dochter verteld. Waarbij ‘veld’ schertsend was bedoeld, want Ajarry’s landje besloeg nog geen drie vierkante meter. ‘Ze zei dat ze hun de hersens zou inslaan als ze d’r zelfs maar naar keken.’

Het beeld van haar grootmoeder die een andere slaaf te lijf ging strookte niet met Cora’s herinneringen aan haar, maar toen ze zich eenmaal over het moestuintje ontfermd had, begreep ze dat er waarheid school in Mabels typering. Ajarry had haar tuintje bewaakt door alle door de toegenomen welvaart veroorzaakte uitbreidingen heen. De Randalls hadden het land van de Spencers ten noorden van hen opgekocht, nadat die familie had besloten haar geluk verder westwaarts te beproeven. Ze hadden ook de buurplantage naar het zuiden gekocht en waren daar overgeschakeld van rijstteelt op katoen, en hadden aan het eind van elke rij hutten twee nieuwe toegevoegd, maar Ajarry’s moestuintje was te midden van dat alles blijven liggen, als een boomstronk die te diep in de grond zit om te verplaatsen. Na Ajarry’s dood had Mabel de zorg op zich genomen voor de yams en de okra, of waar ze maar zin in had. Het gedoe was begonnen toen Cora het overnam.